

Studiová část, velké hudební studio (studio I).

Budova svým architektonickým pojetím reprezentuje pozdní (po-válečný) funkcionalismus, je jedním z jeho nejkrásnějších a snad i nejkrásnějších příkladů u nás. Charakteristická je pro ni horizontalita, podpořená pásovými okny se svislým členěním a posuvnými díly, a též keramický obklad béžové barvy. Přísný funkcionalismus je uvnitř budovy změkčen uplatněním křivek v půdorysu některých stěn, schodišťových stupňů, koutů místností, pultů nebo dokonce bazénku organického tvaru v odpočívárně pro umělce. Za povšimnutí stojí motiv profilované římsy ukončení stropní desky či dekorativní zábradlí. Povrchy dlažeb a obkladů mají teplé barvy, dřevěné obklady a vestavěný nábytek přiznaný přírodní povrch. Budova uvnitř působí světle a přehledně.

Studiová část, velké činoherní studio (studio III).

Studiová část, režie vysílacího pracoviště v 1. patře.

Polistopadové události a současnost

Po obnovení samostatného celodenního živého vysílání po listopadu 1989 se umístění vysílacích pracovišť v 1. patře nad zadním vstupem ukázalo jako nepraktické a také nevyhovovala jejich velikost. Živé vysílání bylo proto v roce 2005, po dokončení opravy vysílacích studií v přízemí vstupního křídla, přesunuto. Vysílací pracoviště „nad garážemi“ byla ponechána v původní podobě a později příhodně začleněna do expozice o historii plzeňského rozhlasu. Skutečnost, že budova vznikla jako jediná v Československu přímo pro rozhlasové účely, jimž slouží dodnes, a také proto, že se jedná o kvalitní příklad poválečné architektury, se stala důvodem, proč byla v roce 2002 prohlášena kulturní památkou. Tato událost byla spojena se slavnostním odhalením informační tabulky, což je dokladem pozitivního přístupu „rozhlasáků“ k památkové ochraně budovy.

Studiová část, hlasatelna v 1. patře.

The building of the Czech Radio Pilsen

The citizens of Pilsen got their own radio station on 5 May 1945 in the wake of overrunning the German air-raid transmitter. In September, the Free Pilsen Radio moved into the premises of the German grammar school at 13 Škroupova Street, and in the early 1946 the former Dr Reček's nursing home at 15 Skrétova Street was adapted for the station. In 1946, a new building on the Beneš Square (currently náměstí Míru [Peace Square]) was designed by the group around Karel Tausenau (F. Hurt – V. Pavelka – K. Tausenau; acoustic project: R. Haisinger – E. Němcová). In fact, it was the first structure in Czechoslovakia, exclusively meant for broadcasting purposes. The first two construction stages were completed between 1947 and 1956, whereas the third one – concert hall – has never been implemented.

It is a detached structure with two basement and three above-ground storeys and flat roofs. The L-shaped west “administrative” wing is followed by the longer side of the oblong east “studio” section. The load-bearing structure is composed by a monolithic column skeleton made of reinforced concrete, with brick lining. As far as the architectural conception is concerned, the building represents the late (post-war) Functionalism. Its characteristic features include horizontality, bolstered by vertically articulated strip windows and sliding components, as well as beige-coloured tile covering. Inside the building, the austere Functionalism is mellowed by applying curves in the ground-plan of several walls, stair-steps, room corners, counters or even an organically shaped plunge pool in the artist lounge. Attention-grabbing are also the motive of the profiled cornice in the ceiling plate's termination, or the decorative railing. The surfaces of both the paving and cladding have warm colours, with the wood panelling and built-in furniture having received natural surfaces. Moreover, several technological innovations were applied in the building, e. g. the Crittall system radiant heating in columns and ceilings, sliding windows, plumbing shafts and ducts (accessible from corridors), clock network, luminous information retrieval system for employees. The most interesting features are the so-called floating studios – their load-bearing structure is detached from the building's framework. Since 2002, the building has been listed as a cultural monument, with one portion of the structure housing the Radio Museum.

Titulní foto: Šatna pod galerií v hale v přízemí administrativního křídla.

BUDOVA ČESKÉHO ROZHLASU PLZEŇ

Kulturní památka

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVISŤE
V PLZNI

BUDOVA ČESKÉHO ROZHLASU PLZEŇ

Kulturní památka

V roce 2023 vydal Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, Prešovská 7, 306 37 Plzeň. 1. vydání.

Autor: Pavel Domanický

Fotografie: exteriéry Jan Gryc, 1994

interiéry Radovan Kodera, 1995 a 2023

Redakce: Jaroslava Kováčová

Překlad: Karel Matásek

Text byl anonymně posouzen dvěma recenzenty.

© Národní památkový ústav, 2023

ISBN 978-80-85035-62-9

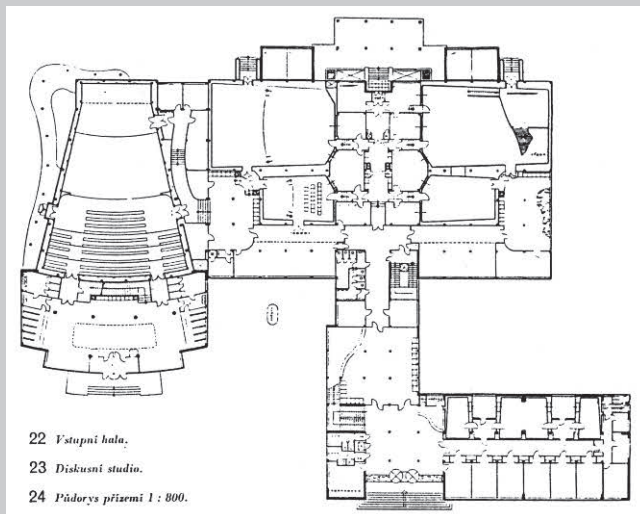
Grafická úprava a tisk: Typos, tiskařské závody, s.r.o.,

Podnikatelská 1160/14, 301 00 Plzeň

Neprodejné

Vznik rozhlasové stanice v Plzni

Československo se stalo třetí zemí na světě s pravidelným rozhlasovým vysíláním. Zahájila je 18. května 1923 společnost Radiojournal. V roce 1926 začala o zřízení rozhlasové stanice usilovat i Plzeň, nebyla však „volná“ vlnová délka. Plzeňané získali vlastní stanici až 5. května 1945, kdy povstalci obsadili německý středovlnný vysílač na Obcizně, na soutoku Radbuzy a Mže (Obcizna = obecní louka / dnes Štruncovy sady), určený k informování obyvatelstva o pohybu bombardovacích letadel a k rušení českého vysílání BBC. Vysílání na vlně 559 m bylo z „bunkru napolo pod zemí“ zahájeno ještě téhož dne, slovy Karla Šindlera, pozdějšího ředitele plzeňské stanice: „Hovoří Plzeň, svobodná Plzeň hovoří. Voláme vás, občané města Plzně a celých západních Čech [...]“.

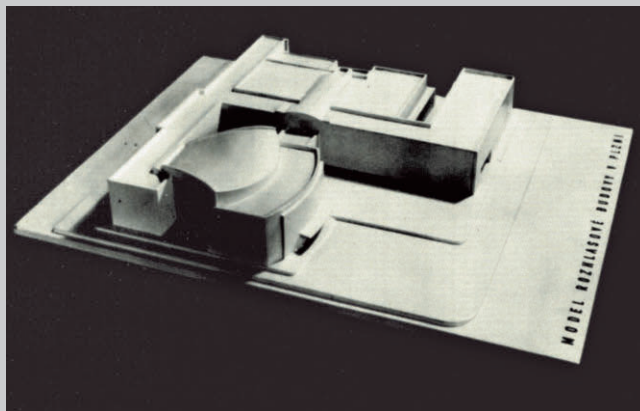

- 22 Vstupní hala,
- 23 Diskusní studio,
- 24 Půdorys přízemí 1 : 800.

Půdorys přízemí budovy. Převzato z: *Architektura ČSR, 1956, č. 1–2.*

První improvizované rozhlasové studio o rozměrech 4 × 4 m bylo vybudováno v blízkosti vysílače. Režisérem, autorem programu a technickým vedoucím se stal loutkoherec Josef Skupa, který měl jako jediný zkušenosti s tvorbou rozhlasových pořadů. Již na konci června se v Plzni vysílalo denně; o svůj vysílací čas se rozhlas dělil ještě s americkou posádkou. Pro komunikaci s veřejností byla stanici přidělena jedna kancelář na plzeňské radnici.

Od 1. července 1945 se rozhlasová stanice Svobodná Plzeň stala součástí Československého rozhlasu, který jí poskytl kvalitní technické vybavení. V září 1945 se přestěhovala do uvolněné budovy německého reálného gymnázia ve Škroupově ulici 13, do ředitelského bytu o pěti místnostech. Vedle studia se zde nacházela hlasatelna, režijní a technická místnost a kanceláře. Tělocvična školy sloužila v té době jako skladiště, tudíž velké studio pro orchestr vzniklo v únoru 1946 v tělocvičně blízké školy na Americké třídě (tehdy Státní ženský učitelský ústav).

Model budovy dle prvního, neredukovaného návrhu. Převzato z publikace KLAUSNEROVÁ, Eva: *Svobodná Plzeň hovoří, Plzeň 2005.*

Na počátku roku 1946 byla stanici přidělena budova bývalého Rečkova sanatoria ve Skrétově ulici 15, jež prošla v následujících měsících adaptací. V září 1946 se do přízemí nastěhovala první část administrativy (vrátnice a telefonní ústředna, pokladna, správa, hudební a gramofonový archiv), v dubnu 1947 do 1. poschodí další část (kanceláře šéfů programu a zpravodajství, režiséra, reportérů, hudebního referenta a ředitele). Ve 2. poschodí bylo hudební, činoherní a přednáškové studio, dvě režie a hlasatelna a čekárna pro účinkující. Pro technický provoz bylo určeno 3. poschodí. V té době rozhlasová stanice zaměstnávala 80 osob. Od října 1945 zajišťovala vedle vlastního celodenního vysílání celostátní vysílání pro venkov a celostátní školní vysílání. Pro blízkost hranice s Německem bylo stanici přisuzováno zvláštní poslání, měla „spolupůsobit“ při odsunu německého obyvatelstva a při osidlování pohraničí – získáním nového silnějšího vysílače dosáhla slyšitelnost rozhlasu až na Mostecko a do dalších vzdálenějších oblastí (na Karlovarsko či Šumavu).

Po roce 1948 byla plzeňská rozhlasová stanice dvakrát spojena s historickou událostí celostátního významu. Poprvé 1. června 1953 v souvislosti se stávkou proti měnové reformě, podruhé 21. srpna 1968, kdy plzeňské studio opakovaně nahradilo pražský rozhlas, který přerušil vysílání.

Hudební redakce v Plzni měla od roku 1965 jako první z československých rozhlasových studií pracoviště pro natáčení stereo snímků. Od roku 1967 zde působilo experimentální studio elektronické hudby (po roce 1968 zrušeno); od osmdesátých let se vysílalo stereofonně.

Administrativní křídlo (pohled od severozápadu).

Nová budova Českého rozhlasu Plzeň

Od roku 1946 byla připravována výstavba nového sídla rozhlasové stanice Svobodná Plzeň. Novostavba byla umístěna na pozemku navazujícím na východní okraj Benešova náměstí (dnes náměstí Míru), jehož dvě třetiny získal Československý rozhlas darem od města s podmínkou, že součástí novostavby bude koncertní sál pro asi 700 osob; ten měl být na rozhlasu provozně nezávislý.

Dvorní průčelí – vlevo administrativní křídlo, vpravo studiová část (pohled od jihu).

Administrativní křídlo, vstupní vestibul v přízemí.

Soutěž na projekt nové budovy byla vyhlášena v roce 1946. Na výzvu reagovala skupina Karla Tausenaua (F. Hurta – V. Pavelka – K. Tausenau, akustický projekt R. Haisinger – E. Němcová). Návrh vypracovala na základě nejmodernějších vzorů a zkušeností ze zahraničí; musel být ale redukován (1947–1948). Realizace byla rozvržena do tří etap. Stavební povolení na západní, administrativní křídlo se vstupní halou, nazývané dodnes I. etapa, získal rozhlas v červenci 1947; v říjnu došlo k zahájení stavby. Tzv. II. etapa, zahrnující východní, studiovou část, dostala stavební povolení o rok později. V roce 1953 proběhla kolaudace I. etapy, o tři roky později pak i II. etapy. V roce 1966 ještě přibýly ke studiové části garáže. Třetí etapa – výstavba koncertního sálu – byla s odvoláním na nutnost soustředění prostředků pro těžký průmysl odložena na neurčito. Snahy o jeho vybudování se prozatím nepodařilo naplnit.

Realizace byla zadána konsorciu místních stavitelů se stavební firmou: Ing. O. Smrčka – Ing. K. Hájek – Ing. F. Jenč, F. Hladeček a F. Kroft. Dokončily ji národní podniky Průmstav Plzeň a Pozemní stavby v Plzni. Vnitřní vybavení dodaly Radiostavby Praha.

Studiová část, čekárna herců v přízemí – zimní zahrada.

Architektonické a funkční řešení stavby

Volně stojící budova o dvou podzemních a třech nadzemních podlažích, s plochými střechami, vymezuje spolu s budovou Purkyňova pavilonu (Univerzity Karlovy, Lékařské fakulty v Plzni) východní okraj náměstí.

Západní, administrativní křídlo, realizované jako I. etapa, má půdorys písmene L, s delší částí orientovanou podél východní strany náměstí. Situován je zde hlavní vstup do budovy, na který navazuje vestibul. Z něj je přístupné schodiště, výtah a sociální zařízení; zprava se připojuje chodba s kanceláři redaktorů a diskusními studii. V kratší části se v přízemí nachází hala s galerií a 1. a 2. patro zabírají kanceláře. V 1. patře je situována ředitelna a zasedací místnost. Východní, studiová část má půdorys obdélníku, s vnitřním uspořádáním symetrickým vůči kratší ose.

Administrativní křídlo, hala s galerií, pohled od vstupního vestibulu ke studiové části.

Delší stranou, resp. osou symetrie, navazuje na střed haly s galerií v administrativním křídle. V ose symetrie prochází touto částí budovy „páteří“ chodba, nejprve spojovacím krčkem se schodištěm, výtahy a WC, dále kancelářským traktem s příčnými chodbami, v přízemí směřujícími do odpočíváren pro umělce. Po obou stranách této chodby jsou malá studia, režijní pracoviště a velká studia (vlevo hudební a vpravo činoherní). Na jejím konci je zadní (provozní) vstup, po jehož stranách se nacházejí garáže pro přenosové vozy. Nad podélným traktem s režijními pracovišti byla v 1. patře umístěna vysílací pracoviště, ve 2. patře kuchyně a jídelna. Část plochých střech studiové části je využita jako pobytové terasy.

Nosnou konstrukci budovy tvoří železobetonový monolitický sloupový skelet, jehož součástí jsou nadpraží a parapety otvorů. Je založen na patkách, sloupy mají obvykle obdélníkový průřez, ve vestibulu a hale s galerií jsou válcové. Vyzdívky jsou cihelné.

Byla zde uplatněna neobvyklá technická řešení, jako např. sálavé vytápění Crittall ve sloupech a stropích, posuvná okna, instalační šachty a kanály přístupné z chodeb, jednotný čas, světelný vyhledávací systém pro zaměstnance. Nejzajímavější jsou však tzv. plovoucí studia. Nacházejí se uvnitř budovy, jsou však důsledně oddělená od jejich konstrukcí („dům v domě“ – nosná konstrukce studií je shodného typu s konstrukcí budovy, avšak je od ní oddělena spárou či mezerou). Rozhlasové nahrávky tedy mohou probíhat nezávisle na venkovním prostředí, do studií nepronikají žádné rušivé zvuky či vibrace.